

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Luonnos hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta ja laiksi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Viite STM/1770/2019

Lastensuojelun jälkihuollon itsenäistymisvarojen maksamisajankohta

Lapsen sijaishuollon jälkeen järjestettävän jälkihuollon ikäraja nousee nykyisestä 21 vuodesta 25 vuoteen vuoden 2020 alussa. Jälkihuollon ikärajan nostaminen on hyvä ja perusteltu asia ja se tukee nuorten ulkopuolisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyä.

Lastensuojelulain 77 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 21 vuotta. Jälkihuollon ikärajan noustessa hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan tarkennettavan lastensuojelulakia siten, että **itsenäistymisvarojen viimesijaiseksi maksupäiväksi muutettaisiin ajankohta, jolloin nuori täyttää 25 vuotta.**

Jälkihuollossa olevan nuoren itsenäistymisvarojen maksuajankohdan esitetty muuttaminen on luonnollinen seuraus jälkihuollon ikärajan nostamisesta 25 vuoteen. **MLL kiinnittää kuitenkin huomion kunnan lastensuojeluviranomaisen laajaan harkintavaltaan itsenäistymisvarojen maksamisajankohdan suhteen.** Jälkihuollossa olevien nuorten tilanteet vaihtelevat huomattavasti, jolloin myös tarkoituksenmukainen itsenäistymisvarojen maksuajankohta vaihtelee. On tärkeää, että itsenäistymisvarojen maksamisajankohdassa huomioidaan nuoren yksilölliset tarpeet ja tilanne. **MLL esittää harkittavaksi, että itsenäistymisvarojen maksamisajankohdan edellytyksistä säädettäisiin tarkemmin laissa tai että ainakin hallituksen esityksen perusteluissa näitä käytäisiin läpi.**

Jälkihuollon järjestämisvelvollisuutta kokeva voimaantulosäännös

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (542/2019) voimaantulosäännöstä siten, että **kunnan velvollisuutta järjestää jälkihuoltoa siihen saakka, kunnes jälkihuoltoon oikeutettu nuori täyttää 25 vuotta, ei sovellettaisi lapsiin ja nuoriin, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen 1.1.2020.**

MLL pitää esitettyä voimaantulosäännöstä ongelmallisena sekä nuorten yhdenvertaisuuden että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta.

MLL pitää jälkihuollon ikärajan nostamista tärkeänä toimenä nuorten ulkopuolisuuden ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Tutkimusten mukaan kodin ulkopuolella sijoitettuna olleet lapset ja nuoret pärjäävät nuorina aikuisina ikätovereitaan heikommin. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret kohtaavat erityisiä haasteita siirtyessään aikuisuuteen. Näiden haasteiden voittamisessa jälkihuollolla on keskeinen merkitys.

MLL esittää, että jälkihuoltoon varataan riittävät voimavarat jo ensi vuoden valtion talousarvioon ja että esitysluonnoksen rajauksesta, jonka mukaan uutta 25 vuoden jälkihuollon ikärajaa ei sovellettaisi lapsiin ja nuoriin, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen 1.1.2020, luovutaan.

Valituslupamenettelyn ulottaminen lastensuojeluasioihin

Uusi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (myöhemmin hallintoprosessilaki) tulee voimaan vuoden 2020 alussa ja korvaa nykyisen hallintomenettelylain. **Uuden hallintoprosessilain myötä valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO) muuttuu luvanvaraiseksi.** Mahdollisista poikkeuksista tulee erikseen säätää laissa. **Hallituksen esitysluonnoksen mukaan lastensuojeluasioissa ei ole tarkoituksena säätää poikkeusta valituslupavaatimukseen.** Näin ollen muutoksenhakumahdollisuus lastensuojeluasioissa käytännössä heikkenisi merkittävästi, koska vain harvoissa tapauksissa KHO myöntäisi valitusluvan.

MLL suhtautuu kriittisesti lastensuojeluasioiden muutoksenhakuoikeuden rajaamiseen. Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, KHO:n toimiessa vastentahtoista huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä lapsen tutkimista koskeissa asioissa ainoana muutoksenhakuasteena, **tarkoittaisi valituslupavaatimuksen laajentaminen näihin asiaryhmiin merkittävää rajoitusta asianosaisten muutoksenhakuoikeuteen.** Lapsen tahdonvastainen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ovat voimakas puuttuminen lapsen ja hänen vanhempiensa perus- ja ihmisoikeutena suojattuun perhe-elämään, joten menettelyn oikeusturvanäkökohdaksi on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Hallituksen esitysluonnoksessa valituslupajärjestelmään siirtymistä perustellaan sillä, että menettely lyhentäisi lastensuojelua koskevien oikeudenkäyntien kestoa ja edistäisi siten käsittelyn joutuisuutta. Käsittelyn joutuisuus on tärkeä oikeusturvatekijä, mutta oikeusturvan kannalta **kestävämpi tapa olisi varmistaa riittävät resurssit kunnan lastensuojelutyölle ja hallintotuomioistuimille, kuin rajata asianosaisten muutoksenhakumahdollisuuksia.**

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan 55/2014 vp, että valituslupajärjestelmälle tahdonvastaista huostaanottoa ja sijaishuoltoon määräämistä koskeissa asioissa ei ole perustuslaillista esitettyä, **jos** muilla oikeusturvajärjestelyillä kyetään turvaamaan lasten ja heidän perheidensä perusoikeuksien toteutuminen. On siis syytä huomata, että **perustuslakivaliokunta pitää siis valituslupajärjestelmän perustuslainmukaisuutta näissä lastensuojeluasioissa ehdollisena: muiden oikeusturvajärjestelyiden tulee kyetä turvaamaan perusoikeuksien toteutuminen.**

Hallituksen esitysluonnoksessa valituslupajärjestelmään siirtyminen lastensuojeluasioissa nähdään säästökeinona. Valituslupa myönnettäisiin arviolta noin 15 %:ssa valituslupa-asioita. Lastensuojeluasioissa tul-taisiin tämän arvion mukaisesti myöntämään jatkossa noin 30-40 valituslupaa vuosittain. Tämä vähentäisi KHO:n käsittelemien lastensuojeluasioiden määrää noin 300 valituksella vuodessa. Esitysluonnoksessa ni-menomaisesti todetaan, että ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittävää vaikutusta muiden viranomaisten toimintaan. Hallinto-oikeuksissa ei siten ole tarkoitus kehittää oikeudenkäyntien laatua tai siirtää niihin vali-tuslupamenettelyn käyttöönotosta seuranneita säästyneitä voimavaroja. Sen sijaan taloudellisten vaikutus-ten kohdalla todetaan, että ”lastensuojelulain muutoksenhakujärjestelmän muutos tulisi vähentämään KHO:n käsittelemien lastensuojeluasioiden määrää. On oletettavaa, että jatkossa valituslupa tullaan myön-tämään murto-osassa lastensuojeluasioita. Tästä aiheutuu kustannussäästöä työmäärän ja henkilötöyvuosi-tarpeen vähenemisenä.”

On selvää, että valituslupakynnys asettuu korkealle, jolloin asianosaisten mahdollisuus tulla kuulluksi hallin-toprosessissa heikkenee, koska asioissa, joissa ei myönnetä valituslupaa, KHO ei yleensä kuule asianosaisia. **Valituslupamenettelyyn siirtymisen myötä hallinto-oikeuksissa onkin vahvistettava asianosaisten ja eri-tyisesti lasten kuulemista ja osoitettava tähän tarvittavat voimavarat.**

Jotta valituslupamenettelyyn siirtyminen lastensuojeluasioissa olisi perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta pe-rusteltavissa, **tulisi MLL:n näkemyksen mukaan vahvistaa sekä hallinto-oikeuksien että kunnan lastensuo-jelutyön voimavaroja, jotta muut oikeusturvajärjestelyt kykenevät turvamaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla lasten ja perheiden oikeusturvan.**

Lastensuojeluasioiden valmislupajärjestelmän huomattavan perus- ja ihmisoikeusliitynnän vuoksi MLL nä-kee, että eduskunnassa hallituksen esitys tulee käsitellä myös perustuslakivaliokunnassa.

Helsingissä 28.8.2019

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Milla Kalliomaa
pääsihteeri

Esa Iivonen
johtava asiantuntija